

## Finansutskottets yttrande

1984/85:3 y

om avskaffande av riksdagens lönelegation, m. m. (prop. 1984/85:83 bil. 2 och prop. 1984/85:100 bil. 2)

### *Till konstitutionsutskottet*

Konstitutionsutskottet har beslutat bereda finansutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1984/85:83 om ändring i regeringsformen m. m. såvitt avser förslag om att riksdagens lönelegation avskaffas och att dess uppgifter förs över till finansutskottet (bilaga 2).

Regeringen har senare i proposition 1984/85:100 bilaga 2 Gemensamma frågor under punkt 3 begärt bemyndigande att utan att höra riksdagens lönelegation godkänna dels avtal om de anställningsvillkor som skall gälla för statens arbetstagare, dels de avtal i övrigt som nu tillhör riksdagens prövning, allt under förutsättning att avtalen inte gäller generell reglering av ifrågavarande tjänstemäns anställningsvillkor i samband med de allmänna avtalsrörelserna eller annars är av mer avsevärd, självständig statsfinansiell betydelse.

Av den utredning, Riksdagen och statstjänstemännens anställningsvillkor (Ds C 1983:2), som ligger till grund för regeringens ställningstagande i denna fråga framgår att lönelegationen inte fungerat på det sätt som man tänkte sig när den inrättades. De statsfinansiella och lönepolitiska huvudlinjerna har endast delvis blivit uppmärksammade. Enligt utredningen har lönelegationen vid sina ställningstaganden lämnat den statsfinansiella aspekten åsido. De direktivuttalanden som gjorts har avsett de lönepolitiska frågorna och varit mycket allmänt hållna. Enligt utredningsmannen finns det principiellt sett inga gränser för lönelegationen att ställa preciserade krav rörande statsfinansiella och lönepolitiska huvudlinjer i förhandlingarna. I realiteten har emellertid delegationen rört sig inom ganska snäva gränser. Under avtalsrörelserna har lönelegationen ställts eller ställt sig vid sidan av skeendet. Förhandlingsresultatet har godtagits omgående med endast ett fåtal kritiska markeringar från oppositionshåll.

Utredningsmannen har på ett förberedande stadium framfört tanken att lönelegationen helt skulle avskaffas och regeringen ges befogenhet att godkänna de avtal som nu måste underställas delegationen. Denna lösning har emellertid avisats av flertalet partigrupper. Utredningsmannen har därför föreslagit vissa begränsade förändringar som regeringen ställt sig bakom. Förslagen innebär att regeringen genom bemyndigande ges ökade befogenheter att godkänna kollektivavtal om anställningsvillkor för statligt

anställda. Delegationen avskaffas och de kvarvarande arbetsuppgifterna övertas av finansutskottet.

Finansutskottet vill med anledning härav anföra följande. Staten har i egenskap av arbetsgivare ett stort ansvar för lönebildningen och samhälls-ekonomi. Statens agerande i avtalsförhandlingarna har självfallet stor statsfinansiell betydelse men påverkar också indirekt avtalsområden utanför den statliga sektorn. Därigenom får statens handlande som arbetsgivare stora konsekvenser för samhälls-ekonomi. Lönekostnads- och prisutvecklingen är avgörande för vårt lands internationella konkurrenskraft och påverkar produktion och sysselsättning.

Övergripande samhälls-ekonomiska frågor av denna typ behandlar utskottet vid flera tillfällen varje år i anslutning till att utskottet tar ställning till regeringens förslag till allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken. Utskottet ser det därför som naturligt att utskottet också tar upp de statsfinansiella och lönepolitiska huvudlinjerna i samband med en avtalsrörelse. Utskottet vill därför inte motsätta sig att lönedlegationen avskaffas och att vissa av dess uppgifter läggs på finansutskottet. Utskottet utgår därvid från att följande förutsättningar gäller.

Utskottet förutsätter att regeringen samtidigt i den utsträckning den föreslagit bemyndigas att utan riksdagens ställningstagande få godkänna kollektivavtal på det statligt reglerade området. För finansutskottet skulle i så fall återstå att ta ställning till avtal som gäller generell reglering av statliga tjänstemäns anställningsvillkor i samband med de allmänna avtalsrörelserna eller som annars är av mer avsevärd, självständig statsfinansiell betydelse.

Vidare förutsätts att utskottets arbete och ställning i övrigt inte påverkas av att dessa nya arbetsuppgifter tillkommer. Finansutskottet kan vad beträffar förhandlingsfrågorna komma att fatta beslut på riksdagens vägnar. Hittills har utskottets ställningstaganden alltid underställts riksdagen för beslut. I den mån särskilda klarlägganden måste göras med anledning härav utgår finansutskottet från att detta sker vid konstitutionsutskottets slutliga behandling av frågan.

Av de förutsättningar som utskottet tar för givna följer att antalet ärenden som finansutskottet får att behandla till följd av de nya arbetsuppgifterna sannolikt blir relativt få. Endast vid några tillfällen vart eller vartannat år kommer dessa frågor att tas upp i utskottet. Den viktigaste uppgiften, som utskottet ser det, skulle bestå i att i samband med de allmänna avtalsrörelserna mottaga information från och samråda med statsråd som regeringen utser samt godkänna de centrala uppgörelser som avtalsförhandlingarna utmynnar i. I den mån även andra avtal med mera avsevärd, självständig betydelse för de statliga anställningsförmånernas nivå blir aktuella, kan de behöva prövas av utskottet i varje enskilt fall i den utsträckning som omständigheterna kräver. Av detta följer att utskottet regelmässigt på förhand bör orienteras om och reellt tillfrågas inför alla förhandlingar som beräknas utmynna i avtal som skall underställas riksdagen. Den faktiska omfattningen och praktiska

utformningen av dessa överläggningar med statsråd som regeringen utser får prövas efter hand. En strävan bör självfallet vara att uppnå smidiga och väl fungerande arbetsformer så att inte förhandlingarna försenas eller försvåras.

I propositionen föreslås att en tystnadspliktsbestämmelse motsvarande den som nu gäller för arbetet i löne delegationen införs i riksdagsordningen för finansutskottets del när det gäller förhandlingsfrågorna. Vidare föreslås att föreskrifterna om förhandlingssekretess i sekretesslagen ändras så att de i stället för att avse löne delegationen avser förhandlingsfrågor hos finansutskottet.

Utskottet har inte något att erinra mot dessa förslag. Tystnadsplikten för ledamöter, suppleanter och tjänstemän i finansutskottet motiveras med att utskottet kan komma att få information, vars röjande skulle kunna försätta staten i en försämrad förhandlingsposition. Det bör vid konstitutionsutskottets behandling av frågan klarläggas på vilket sätt utskottets överläggningar, uttalanden och beslut bör utformas och redovisas för att stå i överensstämmelse med gällande regler. När det gäller godkännande av avtal förutsätter utskottet att samma regler gäller som för behandlingen av andra ärenden i utskottet.

Det är naturligt att utskottet så snart löneförhandlingarna avslutats tar upp och redovisar förhandlingsfrågorna för riksdagen. Om förhandlingarna har avslutats under våren bör utskottet kunna ta upp dessa frågor i anslutning till behandlingen av regeringens reviderade finansplan. Därigenom skulle regeringens och utskottets agerande i förhandlingarna kunna komma att behandlas av riksdagen i den finansdebatt som brukar äga rum i början av juni varje år. Om förhandlingarna inte avslutats till dess bör en redovisning ske så snart som möjligt därefter. Övergripande ekonomisk-politiska frågor brukar behandlas av riksdagen vid flera tillfällen under året. Någon särskild årsredogörelse från finansutskottet till riksdagen torde inte behövas.

Skulle finansutskottet överskrida sitt kompetensområde genom att t. ex. godkänna ett avtal som det inte är behörigt att godkänna har, såsom utredningsmannen påpekar, det grundläggande felet på statsmaktsnivå begåtts av regeringen, när den ställt sig positiv till arbetsgivarverkets framställning om godkännande av ifrågasättande avtal eller motsvarande. Med den långtgående delegering av avtalsfrågor till regeringen som förutsätts ske är det mer sannolikt att ifrågasättande av utrymmet för avtalsreglering snarare kan ske beträffande ärenden som inte går vidare till finansutskottet. Det blir en uppgift för konstitutionsutskottet att inom ramen för sin dechargegranskning studera regeringens beslut på detta område.

De avtal som enligt nuvarande praxis redovisas för riksdagen under "Gemensamma frågor" i budgetpropositionen blir i huvudsak de som enligt den föreslagna ändrade kompetensfördelningen mellan riksdag och regering skall underställas finansutskottet. Enligt utskottets mening är det lämpligt att fortsättningsvis alla avtal etc. som hänskjuts för godkännande på riksdagens vägnar blir redovisade på detta sätt. Därigenom kommer också finansutskot-

tets beslut att tas upp av riksdagen i samband med att denna del av budgetpropositionen behandlas.

Regeringen har inte tagit ställning till utredarens förslag beträffande förhandlingsfrågor på riksdagens förvaltningsområde. Finansutskottet förutsätter att konstitutionsutskottet tar upp dessa frågor till prövning på eget initiativ. Tilläggsbestämmelsen 8.5.1 till riksdagsordningen, som enligt propositionens förslag skulle kvarstå med ändrad lydelse, borde i enlighet med utredarens förslag utgå.

Stockholm den 19 mars 1985

På finansutskottets vägnar

PAUL JANSSON

*Närvarande:* Lars Tobisson (m), Paul Jansson (s), Nils Åsling (c), Per-Axel Nilsson (s), Roland Sundgren (s), Christer Nilsson (s), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c), Torsten Karlsson (s), Bo Södersten (s), Hugo Hegeland (m), Gerd Engman (s), Margareta Gard (m) och Hans Petersson i Hallstahammar (vpk).

### **Avvikande mening**

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anför:

I den utredning om statstjänstemännens anställningsvillkor som gjorts sägs att lönelegationen inte fungerat på det sätt som man tänkt sig genom att den lämnat de statsfinansiella aspekterna åsido. Utredningsmannen säger att lönelegationen ställts eller ställt sig vid sidan av skeendet. Finansutskottet som nu föreslås ta över en del av lönelegationens tidigare uppgifter förutsätts agera genom att ta upp de statsfinansiella och lönepolitiska huvudlinjerna i samband med en avtalsrörelse. Vad detta kommer att innebära i sak kommer praxis att utvisa. Jag vill emellertid redan nu peka på faran att finansutskottet kan komma att medverka till en statlig inkomstpolitik som begränsar de avtalslutande parternas handlingsutrymme.